

УДК 82.091

Мар'яна Лановик

МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Дослідження локальності, інакшості національних літератур здійснюється з огляду на мову як даність, в якій криється міфологія та світобачення народу; які творять поле значень та символів, що асоціюються з національним життям, його історичною пам'яттю. Відтак на першому плані постає проблема взаємозв'язку національних дискурсів та національних образів світу.

Головна увага зосереджена на проблемі багатокультурності та пов'язаних із нею проблемах співвідношення єдності/подібності/відмінності в культурах, релевантності пізнання, переосмислення національної традиції та канону, кризи національної, особистісної та культурної ідентифікації, культурної множинності та багатоманітності.

Ключовими категоріями досліджень пограничної парадигми (в сенсі національного та культурного порубіжжя) постають асиміляція, гібридність, синкретизм та амбівалентність, „дезорієнтація”, „детериторизація” – культурна „дислокація” як втрата культурної/літературної території, необхідність балансування між національною закоріненістю та новою позазнаходжуваністю, пошуки нової ідентичності.

Ключові слова: національний дискурс, національний образ світу, багатокультурність, культурна ідентифікація, множинність, розмаїття.

На рубежі ХХ – ХХІ ст. застосування культурологічного підходу передбачає переосмислення багатьох явищ і спричиняє значні труднощі й неузгодженості у зв'язку з невизначеністю та множинністю тлумачень самого поняття „культура”. На це вказує і К. Гірц [2, с. 10-11], який, покликаючись на працю Клайда Клакгона „Дзеркало для людини”, пропонує понад 10 різних тлумачень культури. Культура водночас визначається як „узагальнений спосіб життя народу”, „соціальний спадок, який індивід отримує від своєї групи”, „склад думок, почуттів та вірувань”, „абстракція поведінки”, „скарбниця колективного знання”, „стандартний набір орієнтацій серед повторюваних проблем”, „навчена поведінка”, „осад, який дає історія”, „карта”, „сито”, „матриця” та ін.

При такому підході еkleктизм неминучий, як і неминуча втрата при аналізі/вивченні більш чи менш значущих пластів культурного знання: „Займатись етнографією – це те саме, що намагатися читати манускрипт, – іншою мовою, вицвілий, повний пропусків, невідповідностей, підозрілих виправлень і тенденційних коментарів, але написаний не загальноприйнятим графічним способом передачі звуку, а засобами окремих прикладів упорядкованої поведінки” [2, с. 17]. Саме тому „для культурологічного аналізу характерна кричуща неповнота. І

навіть гірше – чим він глибший, тим більш неповний. ...Найвичерпніші твердження ґрунтуються на найхиткішій основі, і всі намагання дістатись куди-небудь, не втрачаючи суті справи, лише посилюють підозру і у вас, і в інших, що ви йдете кудись не туди” [2, с. 40]. Адже „культура будь-якого народу – це зібрання текстів, кожен із яких сам є збіркою, і антрополог намагається прочитати їх через плечі тих, кому вони по праву належать. У такій спробі криються величезні труднощі, методологічні пастки...” [2, с. 532-533]. Ці спостереження є абсолютно слухними й стосовно спроб декодування культурних знань і традицій, системи цінностей та естетичних норм, як намагання читати тексти культури „крізь плечі тих, кому вони по праву належать”.

У сфері мистецтва слова дослідження локальності, інакшості національних літератур здійснюється з огляду на мову як даність, в якій криється міфологія та світобачення народу; яка є полем значень та символів, що асоціюються з національним життям, його історичною пам'яттю.

Уже в період передромантизму чітко окреслювався теоретичний підхід щодо взаємозв'язку і взаємозалежності культури та мови, ставилося питання про необхідність вивчення їх взаємовпливів. Наприкінці XVIII ст. Харріс зазначав: „Варто зайнятися вивченням того, як нації, подібно до особистостей, набувають своїх *особливих* ідей і як ці особливі ідеї стають генієм їхньої мови, оскільки символ повинен, звичайно ж, відповідати своєму праобразові, і як через те наймудріші нації, оскільки вони володіють багатством ідей, і то найкращих ідей, володіють і найдосконалішими та найбагатшими мовами” [5, с. 272]. Відтак, можна говорити про геній грецького, римського чи англійського народів, а також про геній грецької, римської чи англійської мов. У своїх працях Харріс вперше досить чітко окреслив поняття „дух народу” та „дух мови”, які стали панівними в подальших філософських та літературознавчих аналізах. Передусім ці поняття міцно увійшли в історію німецького духу – у вчення Гамана та Гердера. Останній, до речі, у своїх розвідках неодноразово цитував ідеї Харріса. Згодом ці ідеї – опрацьовані та значно доповнені – кристалізувалися в теорії мови, систематизованій та остаточно оформленій завдяки В. фон Гумбольдту. Саме він утвердив думку про те, що „мова народу є його дух, а дух народу є його мова”, що мова вбирає своєрідність та духовні особливості своєї нації, тому кожна мова є специфічним світоглядом. Мову, як і мистецтво, слід розуміти не просто як витвір духу, а як особливу енергію, постійну дію, творчість.

Така „енергетична” теорія мови та мистецтва була панівною в наукових пошуках XVIII–XIX ст., зокрема у спробах втілити ідею „універсального словника” духу. Окрім романтиків, для яких мова – дзеркало духу, згодом ці ідеї активно опрацьовували неогумбольдтіанці та неокантіанці, особливо Е. Кассіер у перших двох томах „Філософії символічних форм”.

Суголосні теорії кінця XVIII – XIX ст. були об'єднані певною множиною спільних положень. *По-перше*, погоджувались у тому, що

взаємозалежність думки та слова ясно показує, що мова є не стільки засобом вираження відомої істини, скільки відкриттям ще невідомої; а різниця між мовами – це відмінність не знаків та звуків, а самих поглядів на світ, закорінених у національній свідомості та культурі. *По-друге*, мова є організуючою формою сприймання, що активно включена у феноменальну структуру сприйняття світу. Вже Гумбольдт не сумнівався, що мова як діяльність думки найтісніше пов'язана з формуванням світосприймання та світогляду. Тією ж роботою духу, якою людина „тче” сітку мови, ця сітка окутує її саму, не випускаючи за свої межі. *По-третьє*, мова – це окремий духовний світ.

В Україні ці ідеї значно доповнив О. Потебня. Зокрема, в його працях порушується проблема „різних шляхів” перебігу думки в окремій свідомості та в законах мислення та світосприймання різних народів, а також – осмисленню *різновекторних напрямів думки* і зумовлених цим прийомів мислення, оформлення дійсності. Таким чином, „О. Потебня вперше у світовій науці досить докладно зосередився на тих когнітивних аспектах етнолінгвістики (у перспективі її етнопсихологічного бачення), що окреслюють *різну категоризацію світу в різних мовах*, шляхи чи напрями пізнавальних процесів у межах різних лінгвокультурних „світів”, різну дистрибуцію й *комбінування* (термін О. Потебні) смислових одиниць, які по-різному в кожному з мовленнєвих світів моделюють „схожі” явища й об'єкти позамовної дійсності, відмінні, як називав їх О. Потебня, „прийоми мислення”, що залежать від особливостей етнокультурного досвіду, від субстанціальної та структурної своєрідності відповідних мов та різних вербальних картин світу” [6, с. 121]. У цьому аспекті український вчений значно випередив ідеї Е. Сепіра, Б. Лі Уорфа та Л. Вайсгербера, що становлять основу новітнього підходу – теорії про взаємозумовленість мови, культури та нації.

Так звана гіпотеза Сепіра–Уорфа також виходить із положення, що мова становить основу тієї картини світу, яка складається кожною людиною і гармонізує велику кількість предметів та явищ навколишньої дійсності. Мова не просто відображає світ, а будує в нашій свідомості ідеальний світ, тобто конструює іншу реальність, з якою людина має справу перш, ніж з предметами довкілля. Отже, людина бачить світ так, як вона говорить. Тому люди, які розмовляють різними мовами, і світ бачать по-різному. Не треба вдаватися до екзотичних мов, аби виявити, що це так.

Згідно з цією теорією, реальний світ створюється завдяки мовним особливостям кожної конкретної культури, де кожна мова володіє власним способом представляти одну і ту ж реальність. Мова фіксує рівень переживань, визначає процеси сприймання та мислення. У свою чергу, між мовою та реальним світом стоїть людина – конкретний носій мови та культури – з її власною системою мислення, понять та суджень. Тому слово відображає не самі предмет чи явище, а те, як їх бачить окрема людина, крізь призму детермінованої її культурою картини світу, що існує в її свідомості. Свідомість кожної людини формується

внаслідок особистого досвіду та досвіду попередніх поколінь. Таким чином, мова є не „дзеркалом духу” (як у романтиків), в якому відображається світ, а призмою, крізь яку слід дивитися на світ і яка в кожній культурі своя.

Мова, мислення і культура настільки взаємопов'язані, що не можуть існувати та функціонувати осібно. Культурна картина світу вербалізується і реалізується в мові, де вона зберігається і передається з покоління в покоління. У цьому сенсі можна говорити, що „культура є сукупність текстів або складно вибудований текст” [7, с. 28]. Але культура – не безсистемне накопичення текстів, а складна ієрархічно організована система: „Культура в цілому може розглядатись як текст. Однак винятково важливо підкреслити, що це складно влаштований текст, що розпадається на ієрархію „текстів у текстах” і утворює складні переплетіння текстів. Оскільки саме слово „текст” включає в себе етимологію переплетення, ми можемо сказати, що таким тлумаченням ми повертаємо поняттю „текст” його первинне значення” [7, с. 78].

В амбівалентності мови виявляється амбівалентність нації. Проте оминуті в літературознавстві культурологічний аналіз чи звести його тільки до аналізу мови неможливо. Тому в сучасній науці на першому плані постає проблема взаємозв'язку національних дискурсів та національних образів світу.

Окреслюючи національні образи світу, Г. Гачев у своєму дослідженні осмислює відмінності національних культур як не випадкове, а органічне явище, зумовлене глибокими матеріальними і духовними причинами. З-поміж цих причин чітко виділяється три основні: 1) природа (*Космос*), в яку поміщений народ; 2) душа народу (*Психея*); 3) логіка його розуму (*Логос*). Національний склад мислення, на думку дослідника, матеріально закріплений у словесності народу. При передачі тої чи іншої ідеї чи художнього твору в цілому неминуче буде відбуватися деформація. У даному випадку, за словами Г. Гачева, „...відбувається, так би мовити, інтерференція, накладання національних образів світу” [1, с. 53]. Дослідник вважає, що „при зіткненні мов виражається найбільш гостро зіткнення способів життя і матеріальних, і духовних культур” [1, с. 36]. Це зіткнення відбувається не просто в житті, а на рівні свідомості, осмислення життя. Міжкультурна рецепція стає діалогом світоглядів, систем світу, трансформацією думки з одного національного поля в інше. Г. Гачев називає цей процес роботою „думками-образами”, яка є особливим видом духовної діяльності, де поєднується розум і уява, логіка і здатність до художнього мислення. І при цьому „кожна думка тут – не однозначна теза, а багатозначний образ, що свій смисл набуває лише в контексті” [1, с. 178]. У подібних випадках важливе значення має не тільки контекст окремого твору, а й загальнолітературний контекст окремої національної літератури, а також мовний дискурс. Незважаючи на те, що Г. Гачев вважає, що інтерпретатору іншонаціональної творчості слід виходити із „презумпції нерозуміння” як робочої гіпотези, він приходить до висновку, що зіткнення національних образів світу приводить до їх

взаємопроникнення та взаємопізнання. „Вторгнення у їх сферу зовнішніх текстів приводить в рух механізми саморозвитку. Чим більший розрив і чим, відповідно, важче дешифруються ті тексти, що вторглися, ... тим динамічнішим виявляється стан, в який приводиться культура в цілому” [7, с. 68].

У цьому плані художній твір відкриває нові можливості для дослідження сприйняття іншого, чужого світу. Адже його автор – занурений у народне життя, народний космос, з якого він вибудовує свій власний художній світ. Митець і пізнає народну стихію, і творить її водночас, тому „художній твір – це наче національний устрій світу в подвоєнні” [1, с. 53].

Отже, дійсність „нав’язує” мові її реальність, а та, відповідно, „нав’язує” людині її культуру та бачення світу. Тому один і той же сегмент реальності, одне й те ж саме поняття мають різні форми мовного вираження у різних культурах – більш або менш повні – в залежності від їх значущості. Слід враховувати, що винятково значуще в одній системі, може бути абсолютно несуттєвим в іншій. Кожна мова відображає певний спосіб „кодування” світу, визначає його межі. Реальність, яку вона конструює, унікальна. Відтак, як вказує Б. Л. Уорф [8], у кожній мові та культурі формуються специфічні уявлення „простору”, „часу” та „матерії”, які, однак, є соціально зумовленими.

Категоризація культури була згодом чітко окреслена в концепції „культурної граматики” Е. Голла [9]. Вона полягає в тому, що в кожній культурі є своя логіка і власне уявлення про світ, відтак – різне співвідношення у ставленні до базових категорій – часу та простору. Кожна культура має власну „мову часу” та „мову простору”, які необхідно вивчити, перш ніж спілкуватись її мовою.

Із часом передусім пов’язаний життєвий ритм культури: в одних випадках він повільний, в інших – швидкий. Одні культури – динамічні, інші – „медитативні”. На думку вченого, людям із різними життєвими ритмами важко розуміти один одного, бо вони живуть *асинхронно*. Тому для розуміння плину думок, дій та їх інтенсивності їм треба змінити власний ритм або уявлення про нього. Окрім того, дослідник вказує на відмінності *монохронних* та *поліхронних* культур: перші здатні виконувати один вид роботи, сприймати один сегмент дійсності в окремий відрізок часу, тому думають лінійно, послідовно, хронологічно; другі – суміщають різні види діяльності, спроможні водночас сприймати різномірні факти та явища, мислять „розгалужено”, можуть у процесі сприймання „перестрибувати” з одного сегмента на інший.

Різне сприйняття простору та часу формують своєрідний національний „хронотоп культури”, особливо зафіксований в усній народній творчості. Саме до цього типу хронотопу схильна національна література, бо він сприймається в ній як найприродніший шлях викладу подій. Етноцентризм як вагомий фактор процесів сприймання тяжіє над свідомістю і формує будь-яке розуміння. Тому достеменно зрозуміти національну культуру чи літературу можна лише в її власних межах.

Із системою культурного часу в літературознавстві також пов'язана проблема національних ритмів, зафіксованих у фольклорі та мистецтві. Відтак, кожній національній літературі притаманні власні ритміка та метрика, мелодика висловлювання, що кристалізується у стилі художніх творів.

Цей перелік можна розширювати, долучивши до нього несумісність систем національних та культурних цінностей, естетичних уявлень, зокрема поняття краси. Не кажучи вже про те, що національна проблема завжди пов'язана з проблемою історичною, де зіткнення епох не менш відчутне, ніж зіткнення націй.

Важливі міркування з цього приводу знаходимо й у концепції О. Потебні: „Різний кут зору, різна перспектива бачення, що властива мовним картинам світу, мовленнєвим системам, не тільки виявляє, фіксує, семантично артикулює різні „виміри” дійсності, а й вибудовує те реальне її багатоманіття (у тому числі й дійсності самої думки, внутрішнього пізнавального, емоційного, етнопсихічного досвіду народів), яке може бути *взаємодоповнювальним у загальному духовному досвіді людства*” [6, с. 124]. Звідси „зведення різних поглядів, спрямувань думки, різнобічних прийомів мислення й намагань відтворити безконечномірність дійсності до якогось одного виміру, однієї візії, породжує пласку картину світу, взяту в одній проекції” [6, с. 124].

Внаслідок уже приближеного погляду на національні культури була порушена проблема багатокультурності (англ. *multiculturalism*) [4, с. 745] та міжнаціонального простору. Водночас – проблеми співвідношення єдності/ подібності/відмінності в культурі, релевантності пізнання, переосмислення національної традиції та канону, кризи національної, особистісної та культурної ідентифікації, культурної множинності та багатоманітності. Такий підхід у літературознавстві, як і в інших науках, вивів на перший план відцентрові та гетерогенні тенденції, викликав підвищений інтерес до проблеми „Іншого”, виявив необхідність пізнавати та інтерпретувати „інше” так, щоби не зруйнувати його суб'єктності. У поле зору дослідників потрапили ті національні літератури, які в міжнаціональному вимірі довгий час залишались на маргінесі націєпростору, твори яких написані автохтонними мовами колишніх колоній. Разом з тим виникла необхідність їх перекладу.

На сучасному етапі проблема міжлітературного спілкування вперше почала розглядатися не як вплив „сильних” розвинутих національних літератур на „малорозвинуті”, маргінальні літератури „третього світу” чи шляхи збагачення останніх мотивами, темами, образами, художніми засобами, запозиченими від їх колонізаторів, а як проблема взаємопроникнення, взаєморозуміння, взаємного полілогу, а відтак – взаємозбагачення. При такому підході знову вкотре довелось повернутись до висловленого Дж. Віко та Й. Г. Гердером і підтриманого європейськими романтиками принципу рівноправності й самоцінності всіх епох і народів, що утворюють культурно-історичний універсум як

підґрунтя можливої настанови на розуміння. Це не означає применшення ролі літератури світового рівня. Адже, як зауважив Ю. Лотман, „В ході повільного і поступового розвитку система залучає до себе близькі і легкоперекладні на її мову тексти. В моменти „культурних... вибухів” залучаються найдальші й неперекладні, з точки зору даної системи (тобто „незрозумілі”), тексти. Далеко не завжди у цьому випадку складніша культура буде відігравати роль стимулятора для більш архаїчної, можлива і протилежна спрямованість” [7, с. 69]. Це ще раз підкреслює необхідність діалогу між народами, національними літературами. У такому діалозі, в зіставленні окремих національних літератур виявляється багатство і неповторність кожної з них. У цьому процесі домінуючу роль відіграє переклад, за допомогою якого здійснюється активний відбір найвагомішого.

Проблемі вивчення національного та міждіалогового аспектів дослідження літератури, формування світової літератури відведена значна роль у працях Д. Дюришина. У колі його зацікавлень було виявлення шляхів осягнення закономірностей міждіалогового розвитку крізь призму вивчення рецепції творів одного культурно-мистецького простору в середовищі іншого, за допомогою зіставного аналізу літературних явищ: „Головну ціль порівняльних досліджень ми бачимо у встановленні типологічної та генетичної сутності літературного явища (твору, напрямку, процесу і т. п.) у рамках національної та в кінцевому рахунку в масштабі світової літератури. Тим самим закономірно визначається місце і картина історичних зв'язків між окремими національними літературами” [3, с. 68].

При цьому кожне літературне явище розглядається не лише з точки зору його відокремленості чи замкнутості в самому собі, а у світлі його різноманітних зв'язків із мистецьким середовищем. Д. Дюришин підтримував думку про рівноцінність національних літератур, кожна з яких робить неповторний внесок у світовий літературний розвиток, вважаючи, що національну самобутність кожної слід вивчати на фоні загальних закономірностей світового літературного процесу.

Огляд цієї проблеми в контексті міждіалогового та міжкультурного ракурсів був би неповним, якби ми оминули увагою питання національного та культурного порубіжжя. Як одне з головних понять теоретичного дискурсу, воно давно перестало вживатися лише на означення географічної межі, а, за аналогією до географічних реалій, перенеслось на соціокультурні та естетичні моделі. Позначаючи межову ситуацію між культурами, релігіями, епохами та мовами, мистецькими напрямками, осмислюючись у діахронному та синхронному розрізах, це поняття часто окреслюється як „зона контакту” або ж як „мінлива взаємодія”. Пов'язане зі зміною або співіснуванням культурних/літературних парадигм, це явище змушує говорити про гібридність, проміжний стан, взаємовідношення центру та периферії, експансію та поневолення – домінування однієї культури та маргінальність іншої, амбівалентність та синкретичність межової свідомості, саморефлексії та самоідентифікації. Низку випадків

міжмистецької взаємодії, рецепції, перекладу можна кваліфікувати як ситуацію порубіжжя. Як і при межовій ситуації у звичному сенсі, ключовими категоріями досліджень пограничної парадигми є *асиміляція*, *гібридність*, *синкретизм* та *амбівалентність*, „дезорієнтація”, „детериторизація” – культурна „дислокація” як втрата культурної/літературної території, необхідність балансування між національною закоріненістю та новою позазнаходжуваністю, пошуки нової ідентичності. Нові транскультурні, міжлітературні розвідки у цій сфері постають як спроби пошуків можливого синтезу, намагання з’ясувати, чи існує в різних культурах та літературах певний „спільний знаменник”, який би дав змогу згладити розбіжності. Це водночас підвищує інтерес до естетичних констант, образів, типових мотивів та світових сюжетів. Багатоплановість художньої інтерпретації у світлі культурологічних студій виявляється у тому, що цей феномен вимагає постійного перемикання культурних, мовних, естетичних, релігійних, понятійних кодів та дискурсів. Його складність посилюється метаморфністю межової зони, яка знаходиться у постійному русі.

Інтерпретаторові доводиться не раз переступати межі національних мов, культур, літературних систем і ставити себе то в одну, то в іншу позицію. На означення цього явища Дж. Міллер увів спеціальний термін – „перехід кордонів”. Їх межі розширюються і в культурно-національному сенсі, і в історичному, коли інтерпретації долають дистанції між націями та між епохами (Й. Гейзінга окреслює це спеціальним терміном „культурна мова епохи”). Різні мови знаходять у своїх засобах можливості проектування на площини простору та часу, і в цій багатовимірній проекції досягають певного рівня об’єктивності розуміння культури, мистецтва, як і окремих художніх творів. У цьому виявляється закоріненість мови і мистецтва в колективну психологію, що забезпечує вищий рівень відстороненості у кожній індивідуальній діяльності. Такий підхід переводить увагу на сферу питань, пов’язаних із колективним підсвідомим, із національною міфологією, а у подальшій перспективі – забезпечує вихід на герменевтику та феноменологію словесного мистецтва.

Існуючі на сьогодні дослідження не пропонують остаточного розв’язання проблем, пов’язаних з інтерпретацією культур та текстів: „...Ретельне прочитання репертуару культурних форм можна почати з будь-якого місця й закінчити будь-де. Можна зупинитися... на якійсь одній, більш-менш обмеженій формі й постійно кружляти всередині неї. Можна рухатися між формами в пошуках ширшої єдності або повчальних суперечностей. Можна навіть порівнювати форми з різних культур, аби виявити їх характер на тлі взаємовіддзеркалень. Але на якому рівні і як хитромудро б не діяти, провідний принцип один і той самий: суспільства, як і люди, містять у собі свої власні інтерпретації. Треба лише дізнатися, як здобути до них доступ” [2, с. 533]. У будь-якому разі доводиться шукати компроміс між особливим і загальним, спільним та відмінним, який би водночас уможливив збереження

індивідуальних особливостей і національних традицій у постійному діалозі з іншими культурами та літературами.

Саме в такому контексті, на нашу думку, відбуватимуться в перспективі віддалені пошуки у сфері мультикультуралізму. При цьому чимраз більшої чинності набуватимуть закони мистецького та культурного синтезу, що реалізують себе в умовах постійного активного культурного обміну між народами та їх мистецькими системами.

1. *Гачев Г.* Национальные образы мира. – М.: Сов. писатель, 1988. – 448 с.
2. *Гірц К.* Інтерпретація культур. – К.: Дух і Літера, 2001. – 540 с.
3. *Дюришин Д.* Теория сравнительного изучения литературы. – М.: Прогресс, 1979. – 320 с.
4. *Дюрінг С.* Література – двійник націоналізму? // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів: Літопис, 2002. – С. 744-747.
5. *Кассирер Э.* Философия символических форм: В 3 т. – Т. 1. – М.-СПб.: Университетская книга, 2002. – 272 с.
6. *Кісь Р.* Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до теорії мовного релятивізму). – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.
7. *Лотман Ю. М.* Статьи по семиотике культуры и искусства. – СПб.: Академический проект, 2002. – 544 с.
8. *Уорф Б. Л.* Отношение норм поведения и мышления к языку // Языки как образ мира. – М.-СПб.: Terra Fantastica, 2003. – С. 157–201.
9. *Hall E.* The Dance of Life (New York, 1983); Beyond Culture (New York – London, 1989); The Hidden Dimension (New York – London, 1990); The Silent Language (New York – London, 1990).

Summary

The research on the problems of locality, national literatures differentiation is done from the point of view upon the language as phenomenon in which mythology and people's worldview that create the field of meaning and symbolism in association to national life and its historical memory are revealed. The author analyzes the problem of the national discourses and national images of the world interconnections as the most important.

The main attention is drawn to the problem of multiculturalism and accompanied problems of correlations in-between unity/identity/variety in cultures, cognition relevance, revaluation of national tradition, canon, crisis of national, personal and cultural identification as well as cultural variety and plurality.

The key categories of border paradigm research are assimilation, syncretism, hybrid featuring, disorientation, cultural dislocation as the loss of cultural/literal territory.

Key words: national discourse, national image of the world, multiculturalism, cultural identification, plurality, variety.